

הרב זאב קרוב

ראש הישיבה התיכונית ישיבת השומרון
ור"מ בישיבת ההסדר קרני שומרון

הנצח שבארעיות**ראשי פרקים**

1. צא מדירת קבע
2. העולם הזה ומגבלותיו
3. החסרון שבקביעות
4. עם ישראל סובל בעוה"ז
5. צא ותן משמעות
6. השלמות שבארעיות
7. הנצח והשמחה
8. כי בסוכות הושבתי

1. צא מדירת קבע

התורה מצווה על האדם בסוכות לצאת מדירתו הקבועה ולדור בסוכה שהיא דירת ארעי. השאלה היא מדוע מצווה אותנו התורה לצאת מהמקום הבטוח והנוח - הדירה, ולצאת למקום אשר פרוץ במידה מסויימת ומסוכן יותר מהבית? יתירה מזו, חג הסוכות הוא החג אשר מצווים בו על השמחה: "ושמחת בחגך" ודברים ט"ז יד. כיצד אפשר לדרוש מהאדם לצאת מדירתו הקבועה והבטוחה ולהתמלא בשמחה?

והתמיהה גוברת כאשר אנו לומדים את הוראת המשנה בסוכה: "כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו ארעי." (סוף פרק שני) ובגמ': תנו רבנן: תשבו כעין תדורו. מכאן אמרו: כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע ודירתו ארעי. כיצד? היו לו כלים נאים מעלן לסוכה. מצעות נאות מעלן לסוכה. אוכל ושותה ומטייל בסוכה ומשנן בסוכה" (דף כח:).

אם רצתה התורה שנרגיש ארעיות וחוסר יציבות, מדוע יש לעשות את הסוכה כדירת קבע? מה עניינה של הקביעות בדירת הארעי?

2. העולם הזה ומגבלותיו

ההוראה היא לצאת מדירת הקביעות המדומה. מי שחושב כי החומר והלבנים הם הם המקנים בטחון וקביעות טועה ומטעה. העולם הזה הוא חסר ומצומצם. לחומר מצד עצמו אין כוח להקנות לאדם בטחון ונצחיות. אנו יודעים כי החומר מצד עצמו יכול להתחלף בכל רגע ואף להיות לאדם לרועץ. אדם עשיר הנראה כאילו כל העולם בכיסו וכולם סרים למשמעתו יכול ברגע אחד לרדת מנכסיו ולהיות תלוי באחרים לכל ימי חייו. אדם יכול לבנות מבצר חזק וגדול אבל "כלי המשחית היותר חדישים יכולים לפרוץ פרץ נבעה גם במבצרים היותר חזקים" ("ערפלי טוהר" עמ' נב).

אלא, שמציאות החיים היום יומית על הצלחותיה וכשלונותיה משכרת ומשקרת את האדם כאילו חזות כל החיים נמצאת בחומר, בעולם הזה.

דוקא בימינו, אנו עדים לחולשה ולארעיות שבחומר. ההתפתחות הטכנולוגית יצרה תחושה כאילו אנו יציבים, חזקים ושולטים בעולם. אבל מהר מאד גילה העולם את חולשת ההתפתחות ויכולתה להוות משענת קנה רצוף. למשל, עולם המחשבים מגלה לנו עד כמה אין קביעות בעולם הזה. בכל רגע משתנים דברים. מה שהיה נכון לשנה אחת אינו רלוונטי לשנה הבאה וכן הלאה. ועולם המחשבים יכול לספק את ההתנתקות הגדולה ביותר ממציאות החיים ולהפוך את חיי האדם לוירטואלים. לכן, במקצוע זה קיימת תחלופה גדולה ושינויים במקומות העבודה.

"העולם הזה דומה לפרוזדור" (אבות פ"ד, טז). פרוזדור אינו מקום קבוע. מי שמתייחס לפרוזדור כמקום קבוע הרי שהוא חסר את העיקר, את הטרקלין. זוהי הפסימיות המשודרת לכאורה, בספר קוהלת. אם "אין חדש תחת השמש", אם הכל בעולם הזה קבוע וזה רק מה שיש הרי שהכל הבל ורעות רוח.

אנו לא מתנגדים לעולם הזה ואין אנו בזים לו ומזלזלים בו. אדרבה, העולם הזה הוא חלק מהבריאה האלקית וממילא אור אלקים יש בו. יש לנו שליחות חשובה בעולם הזה ואנו מצוים לדאוג ולטהר ולקדש את העולם הזה. אלא, שאנו מכירים במגבלות העולם החומרי. אנו יודעים כי העולם הזה כשמו כן הוא. הוא שייך לרגע הזה ולא יותר. הוא פרוזדור שבלעדיו אין נכנסים לטרקלין אבל אין הוא הטרקלין.

3. החסרון שבקביעות

"הללוהו שמי השמים ... כי הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעולם חוק נתן ולא יעבור" (תהילים , קמ"ח ד). החוק הקבוע שבמערכת השמש והכוכבים ברכה הוא לעולם. יש חוק וסדר קבוע לבריאה. אך מאידך, יש בחוקיות הזו איזו מועקה והגבלה. הקביעות חונקת את היכולת להתחדש ולהיות חופשי. האלוקות נישאת הרבה מעבר לחוקי השמים והארץ ומתוך כך הרצון הפנימי של האדם להיות חופשי ובעל יכולת של דאיה למרחקים אין קץ.

כך גם יש שתי נקודות מבט על המציאות. ההתבוננות על הטבע ואפילו התורה מתוך רצון להבין את הסיבתיות, החוקיות שבטבע ובתורה. וההתבוננות מתוך רצון להבין את המוסר המניע וגורם לכל המציאות. "ההבנה הסיבתית מציעה חוקים אחוזים זה בזה על כל מרחב היש. מתחיל בעולם החומרי וכוחותיו והולך ומקיף עד רוממות העולמים הרוחניים... בשלשלת הסיבתית מונחת איזו העקה כללית, איזו מניעה, המעצרת את החוקים ותוכנם שלא ילכו בדרכים אחרים, אבל בעת שאנו עולים למעלה יותר עליונה של חירות נשגבה אז אנו משתחררים מכל אותה מועקה סיבתית, וכל הבנין החוקי מצטייר לפנינו בתור קשרים מוסריים אחוזים זה בזה" ("אורות" עמ' יט). אפשר לומר על המציאות: "ככה זה". ואפשר לומר: "ככה זה צריך להיות". היכולת לומר "ככה זה צריך להיות" נובעת מקשר לעולם רוחני רחב ונשגב. מי שרגליו וראשו נמצאים רק כאן בעולם הזה יכול לדבר רק על "ככה זה" ולא יותר.

כל אחד מאתנו מרגיש את הצמצום שבקביעות אפילו בענייני העולם הזה. אם אדם עוסק במקצוע אחד הרי שהוא בור ועם הארץ במקצוע האחר. אפילו בעניינים רוחניים קביעות מגבילה ומצמצמת. אושרו של העולם הרוחני נובע מהשחרור שבו, מהאין סוף שבכוחו.

4. עם ישראל סובל בעוה"ז

המהר"ל בספרו "נצח ישראל" שואל מדוע עם ישראל סובל יותר מכל אומות העולם? אם אנו עם ה' מדוע אין הוא מגן עלינו לפחות כמו על אומות אחרות?

"אם כן, יש לך לשאול למה זה ועל מה זה באו על אותם שהם עם ה' ריבוי הצרות המשונות. והרי עובדי הגלולים חוטאים הם ולא מצאנו שבא עליהם פורענויות כמו שבא על אותם שהם עם ה'?" ("נצח ישראל" פרק י"ד)

ומבאר המהר"ל כי הסיבה לכך היא כי מדרגת ישראל שייכת לעולם הנצחי, לעולם הרבה יותר שלם מהעולם הזה החסר וכאילו אין אנו "מרגישים בבית" בעולם הזה.

במובן מסויים אנו לא מסתדרים כאן כי העולם הזה "קטן עלינו", הוא קבוע ובלתי ניתן לפריצה מהותית ושינוי.

בלשון המהר"ל: "אין עיקר חלקם של ישראל בעולם הזה הגשמי, רק ישראל כל מעלתם ומדרגתם שהם נבדלים מן הגשמי, ואיך יעלה על הדעת שיורשים עולם הזה הגשמי? ... לכן אם אתה רואה העולם הזה שאינו מיוחד לישראל, אל יהא תמוה בעיניך כלל, שאין מיוחס עולם הזה להם והוא לטוב להם לכמה וכמה פנים" (שם פרק ט"ז).

אין כוונת הדברים לומר כי אין לנו כל שייכות וברכה בעולם הזה. "כשהיו יעקב ועשו במעי אמם. אמר יעקב לעשו: עשו אחי, שני בנים אנחנו לאבינו, ושני עולמות יש לפנינו. העולם הזה והעולם הבא. העולם הזה יש בו אכילה ושתיה ומשא ומתן. אבל עולם הבא אינו כן. רצונך, טול אתה העולם הזה ואני אטול העולם הבא. וכשבא יעקב מבית לבן וראה עשו שיש ליעקב נשים ובנים ועבדים ושפחות ובהמות וכסף וזהב, מיד אמר לו: יעקב אחי, לא כך אמרת לי, שתיטול אתה העולם הבא ואני אטול העולם הזה. ומנין לך כך העולם הזה? ... אמר לו יעקב לעשו: זה מעט הרכוש שנתן לי הקדוש ברוך הוא להשתמש בו לפי הצורך שלי בעולם הזה" (תדב"א זוטא פרשה י"ט, איש שלום). יש לנו שייכות בעולם הזה ויש לנו שכר לפי מעשינו והצורך שלנו. אך עיקר העולם הזה לא שייך למדרגתנו.

"ולא אמרו העוברים - אלו אומות העולם העוברים מן העולם" (ירושלמי שביעית סוף פרק ה' דף לה' טור ג), אומות העולם חסרים מטבעם ולכן הם שייכים לעולם הזה העובר וחולף בסופו של דבר. הם שייכים לעולם הזה, הם מרגישים בבית והם מסתדרים כאן היטב. לא כן עם ישראל. אמנם, יש לו תפקיד חשוב מאד כאן בעולם הזה, אנו לא נעזוב את העולם הזה לפני שנבצע את תפקידנו, אבל במובן מסוים אנו נחנקים בעולם היחסי, השטחי הזה.

5. צא וזן משמעות

ההוראה לצאת אל הסוכה באה לחנך אותנו לראיה נכונה של החיים. בל נשלה את עצמנו כי לחומר, לבית ולכוחניות השרירית יש ערך וחוסן מצד עצמם. "אם

ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו" (תהילים קכ"ז א). אנו צריכים לזכור כי מי שמעניק חיים לכל חומר, ומי שנותן משמעות לכל אבן ובית זה מי שלמעלה מאתנו. הסוכה יכולה להיות מבצר הרבה יותר בטוח מבית העשוי בטון. השאלה מה היא הרוח העומדת מאחורי הבית. בית קבע יכול להיות ארעי ביותר ובית ארעי יכול להיות קבוע ונותן ביטחון.

אין משמעות לחיים אם הם מבוססים על חיי החומר בלבד. אם אדם שם אל מול עיניו רק את קיומו החומרי ללא קשר לעולם הרוח הרי שאין כל טעם לחייו.

היטיב לבטא זאת יאיר לפיד באומרו בפנייתו לחברה הישראלית בארץ בשאלה: "אז מה האג'נדה שלנו? מה אנחנו רוצים מעצמנו? להתקיים? מצטער, לא מספיק. אפילו נמלים רוצות יותר. הן עובדות בשביל הקהילה, מוכנות למות בשביל המלכה, יש להן תוכנית מאורגנת למען הדורות הבאים... לא יכול להיות שלחברה הישראלית יהיו פחות שאיפות מאשר לחיה שגודלה שלושה מילימטרים" (מעריב 22/10/00).

דוקא בתקופת האסיף, עת האדם עלול להרגיש חוזק וביטחון בגלל שביתו מלא באסיף תבואתו הוא יוצא החוצה בכדי לזכור ולהבין שכל עוצמתו באה לו מן הנצח ולא מגוש הבשר.

היציאה אל המרחב, היציאה לדירה שאין לה תקרה ורק השמים הם הכיסוי לראש האדם, באה להזכיר לכל אחד מהיכן הוא שואב את המשמעות האמיתית לחייו ולכל מעשיו.

6. השלמות שבארעיות

בארעיות יש גם עוד מימד של שלמות. אמנם, טבע האדם לחפש יציבות וקביעות. אך מאידך, אדם מרגיש "חנוק" ביציבות ובקביעות. הקביעות המעולה ביותר היא קביעות בהתקדמות האין סופית של האדם.

היציאה לדירת ארעי באה לחנך אותנו כי שלמותנו בעולם הזה היא בהשתלמות התמידית. כל קביעות בעולם הזה מבטאת חסרון.

שלמות האדם כאן בעולם הזה בכך שהוא מתקדם כל הזמן ואינו עומד בקביעות במקום אחד. המלאכים נקראים "עומדים". אבל אדם בעולם הזה נברא לעמל.

"ההופעה שבאה לאדם, לחוש על ידה את היצירה, לא כדבר שכבר נגמר ונעשה, אלא כדבר שהוא תמיד מתהווה, מתעלה, מתפתח ומתרומם, זו היא שמעלה אותו מתחת השמש למעלה מן השמש, ממקום שאין כל חדש, למקום שאין כל ישן, שהכל מתחדש, ששמחת שמים וארץ הווה בו כיום שנבראו בו" (הרב קוק "אורות הקודש" עמ' תקיז).

הבורא הוא כולל הכל ואין סוף, אין בו כל חסרון יצמצום. אנחנו לא כאלה ולא נוכל להיות כאלה. אבל אנו דומים לבורא ביכולת להתעלות מעל השמש, ביכולת להתקדם ולהשתפר אין סוף. אין אנו נתונים "תחת השמש" הקבועה והמגבילה במקום שאין בו חדש. יש לנו כשרון רוחני המאפשר לנו לכלול עוד ועוד.

ארעיות כזו שאינה מבטאת תלישות מהמציאות אלא יכולת להתעלות מעל הצמצום והמוגבלות המעיקה של המציאות היא ארעיות הנעלה ביותר.

הרצון ליציבות כלכלית, פיסית, אינה צריכה להכחות כהוא זה מהרצון וההשתדלות להתקדמות רוחנית תדירית הבלתי פוסקת לעולם.

7. הנצח והשמחה

אפסות האדם והרגשתו בחסרונות שלו ובקביעות הזמנית שלו ממלאים את האדם עצב. כשאדם מכיר במוגבלות שלו ובחוסר יכולת להשפיע ולשנות את המציאות הוא עלול להרגיש בה חוסר משמעות לחייו. רק החיבור של האדם אל הנצח, אל בורא עולם, מרוממת אותו אל מדרגה אחרת, שלמה ואמיתית המביאה אותו אל השמחה. שמחה היא תוצאה של השלמת החסרון של האדם. כשאדם היה חסר בדבר מה והוא הצליח להשלים חסרון זה הרי שהוא שמח. לא שמחה ארעית וחולפת כי אם שמחה אמיתית. דוקא הארעיות שביחס אל העולם הזה היא המביאה אותנו לשמחה הנצחית. הידיעה כי אנו שייכים לעולם שלם יותר ולא רק לעולם המוגבל הזה היא המביאה לשמחה. "אין חדש תחת השמש", אבל למעלה מן השמש יש חדש.

יתירה מזו, מציאות הרע בעולם עלולה להביא את האדם ליאוש ועצב. אבל אנו מצווים לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה ולקבל את הרעה בשמחה (ברכית ל"ג). ולכאורה, כיצד יתכן לברך על הרעה כמו על הטובה, ועוד לעשות זאת בשמחה?

מובן, שהשאלה מהי נקודת המבט ממנה משקיפים על המציאות בכלל ועל הרע בפרט. אם מביטים מ"גובה העיניים" בלבד, מגובה העולם הזה, ודאי שיקשה לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה. רק ראייה גבוהה יותר, נצחית יותר, יכולה לתת מראה נכון יותר ושלם לדברים הרעים. הראייה הנצחית יכולה ללמד אותנו על הטוב היוצא בסופו של דבר מן הרע ולהביא לקבלת היסורים באהבה ובשמחה.

חז"ל מלמדים אותנו כי "איזהו עשיר השמח בחלקו". היכולת לשמוח במה שיש לי נובעת מ"כל ישראל יש להם חלק בעולם הבא". הקשר בין החלק בעולם הזה לחלק בעולם הנצחי מאיר את הרגע, את העכשיו באור חדש ושלם.

8. כי בסוכות הושבתו

"כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתו את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, אני ה' אלקיכם". הסוכה והידיעה כי ה' הוא המוציא והוא המחיה אותנו מביאה בהכרח למצב של "ושמחת בחגך".

זהו הרעיון של סוכות. ההתבטלות של הזמניות שבאדם אל המוחלט. עלינו להבין כי אין סתירה בין התבטלות לעצמיות ועצמאיות. את כוחו ומעלתו יונק האדם מהקישור שלו אל מקור החיים, מקור הנצח. קשר זה אל האין סוף נובע מהתבטלות של צדדיו היחסיים של האדם אל האלוקות. זוהי הידיעה שאנו קונים בסוכות וצריכים להפנים אותה אל תוככי חיינו. יש להבין שסוכות אינו אי של שמחה חד פעמית כי אם תחנת כוח ממנה שואב האדם את שלמותו ונצחיותו בתוך הארעיות בכל רגע מחייו.

נוי סוכה

הגאון בעל דברי חיים מצאנו היה מרבה בערב סוכות בעדקה וידו פתוחה כל היום. פעם אחת כשפזר כל מעותיו ולא נשארה פרוטה בידו בא אליו בנו ושאל: אבא צריך אני לקנות דברים לנוי סוכה ובמה אקנה? השיב רבי חיים: לתת ליהודי הוצאת החג ולגרום לו שמחה ב"זמן שמחתנו" אין לך נוי סוכה גדול מזה.

(ע"פ חסידים)

אך שמח

עתה לאחר שאספת יבולך וברכת ד' בכל מעשה ידיך תהיה אך שמח מבלי מחשבה אחרת

(ע"פ אבראבנאל)

והיית אך שמח

להבטיחו שאם ישמח ויגל בחג הסוכות יהיה שמח וטוב לב בכל השנה (משום) השמחה בחלקו - ששון ושמחה ישיג.

(שם)